

ส่วนที่ 1

ภาคทฤษฎี

1. ควรรับมือกับ “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” อย่างไร

การสนับสนุนช่วยเหลือแก่สถานศึกษา

เมื่อ 38 ปีก่อน ตั้งแต่ฉันเริ่มต้นทำงานเป็นนักสังคมสงเคราะห์ของศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ ฉันได้ไปเยี่ยมเยียนสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลด้วยความคิดว่า แทนที่ "หน่วยงานดูแลผู้บกพร่องทางพัฒนาการจะให้ 'ผู้เชี่ยวชาญ' ทำหน้าที่รักษาเด็กเหล่านี้ให้หายเท่านั้น เราควรมีความร่วมมือกับ 'ผู้ที่ทำงานในสถานศึกษา' ซึ่งถือเป็นสถานที่ที่เด็กใช้เวลาอยู่เป็นระยะเวลานาน" ฉันจึงใช้เวลาในการเยี่ยมเยียนสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลมากเท่าๆ กับระยะเวลาในการทำงานที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ

ในช่วงนั้นมีการให้แนวทางและวิธีการรักษาที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงอยู่มาก ความคิดของฉันในตอนนั้นคือ เด็กเหล่านี้ "ไม่ควรใช้ชีวิตอย่างยากลำบาก" และ "การช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวันคือสิ่งสำคัญ" ทำให้ฉันตัดสินใจลาออกอย่างไม่ลังเล และใช้เวลาถึง 38 ปีเพื่อพิสูจน์ความคิดนี้

เมื่อราว 25 ปีก่อนหรือราว 13 ปีนับจากเริ่มทำงาน การไปเยี่ยมเยียนสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลทำให้ฉันสังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงในกลุ่มเด็กว่า เด็กสมาธิสั้นมีจำนวนเพิ่มขึ้นและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

ในปี ค.ศ. 2003 กระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศไทยได้ประกาศ "คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้" สาเหตุที่ต้องมีการแถลงเช่นนี้ เพราะไม่เพียงแต่เด็กในชั้นเรียนพิเศษเท่านั้นที่มีจำนวนเด็กเพิ่มมากขึ้น แต่เด็กสมาธิสั้นในระดับชั้นเรียนทั่วไปก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเช่นกัน ซึ่งในคำแนะนำดังกล่าวมีการระบุข้ออาการเอาไว้โดยสังเขป ทว่าเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของหน่วยงานที่ดูแลเด็กเหล่านี้โดยตรง จึงไม่ได้เข้ารับการวินิจฉัยอาการ ซึ่งฉันขอเรียกเด็กเหล่านั้นว่า **เด็กที่มีความต้องการพิเศษ**

Check Point

1

เด็กสมาธิสั้น

กำลังเพิ่มจำนวนขึ้น

“เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ที่กล่าวถึงในเล่มนี้ ในปัจจุบันไม่ใช่เรื่องแปลกอีกต่อไป ทว่า “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ที่ไม่ได้รับการวินิจฉัย ไม่ได้เข้ารับบริการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงเด็กที่สังเกตอาการจากภายนอกได้ยากนี้กำลังเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นในห้องเรียนของคุณครู มีเด็กสมาธิสั้น หรือเด็กที่เข้าข่ายน่าสงสัยหรือไม่

การดูแลและส่งเสริมพัฒนาการเด็กช่วงก่อนเข้าโรงเรียนมีอิทธิพลอย่างมากต่อการดำเนินชีวิตของเด็กอายุ 18 ปีขึ้นไป แต่ในปัจจุบันเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในความดูแลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง ไม่แม้แต่จะได้รับการตรวจวินิจฉัยจากบุคลากรทางการแพทย์ ฉันสามารถกล่าวได้ว่าแทบไม่มีสถานที่ที่ให้คำปรึกษาอย่างเหมาะสมกับผู้ปกครอง ดังนั้นเราจึงจำเป็นต้องทำให้ครูในโรงเรียนเป็นผู้มีความรู้ความชำนาญในการดูแลเด็กกลุ่มนี้เสียเอง เพราะ "การดูแลด้วยความรักอย่างใกล้ชิด" เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอต่อการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ การดูแลที่มากหรือน้อยเกินไปก็อาจทำให้เด็กมีปัญหาเรื่องพฤติกรรมในอนาคต แม้ครูปฐมวัยจะเป็นผู้เชี่ยวชาญในการดูแลเด็ก แต่อาจจะรับมือกับเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ยาก จำเป็นต้องปรับวิธีการดูแลและเปลี่ยนความคิดจากหน้ามือเป็นหลังมือทีเดียว นั่นเป็นเพราะเด็กเหล่านี้มีพฤติกรรมที่แตกต่างจากเด็กปกติทั่วไป ฉันจะขอกล่าวถึงลักษณะที่แตกต่างกันของเด็กที่มีความต้องการพิเศษเหล่านี้ในหัวข้อต่อไป

จากคำแนะนำของกระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศไทย ในปี ค.ศ. 2003 ข้อความที่กล่าวว่า "ต้องการความร่วมมืออย่างจริงจังจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง" ถูกหยิบยกขึ้นเป็นประเด็นสำคัญ ซึ่งหมายถึงโรงเรียนไม่สามารถรับมือกับปัญหาเด็กที่มีความต้องการพิเศษเพียงลำพังได้ และในปี ค.ศ. 2007 มีการเพิ่มข้อความว่า "ไม่เฉพาะแต่การศึกษาภาคบังคับ" หมายรวมถึงระดับอนุบาลด้วย

ฉันจึงคิดว่าควรถ่ายทอดวิธีการที่เข้าใจง่ายแก่ครูในสถานศึกษาให้ร่วมกันคิดหาวิธีรับมือกับปัญหาดังกล่าวไปด้วยกัน นี่จึงเป็นสาเหตุที่ทำให้ฉันลาออกจากศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพก่อนเกษียณอายุ และทุ่มเทให้กับงานนี้ในฐานะนักวิจัย

ฉันทำงานในฐานะนักวิจัยเป็นปีที่ 4 แล้ว ตั้งแต่ที่ฉันทำงานที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ ฉันก็มีความเข้าใจในเรื่องของเด็กที่มีความต้องการพิเศษอยู่ในระดับหนึ่ง แต่การเพิ่มจำนวนของเด็กเหล่านี้และปัญหาในสถานศึกษานั้นเกินกว่าความคาดหมายของฉันไปมาก รวมถึงปัจจุบันแทบไม่มีบุคลากรและระบบที่ช่วยเหลือได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การลงมือปฏิบัติ
เพียง 1 ครั้ง มีค่า
มากกว่า 100 ทฤษฎี
หากอธิบายด้วยทฤษฎี
แล้วช่วยให้ปัญหาต่างๆ
คลี่คลายไปในทางที่ดีได้
ก็คงไม่เป็นไร สิ่งสำคัญ
สำหรับสถานศึกษาคือ
การปฏิบัติสิ่งตามแนว
ทฤษฎีที่น่าเชื่อถือ

แน่นอนว่าทฤษฎีเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าไม่มีทฤษฎีการปฏิบัติก็ย่อม
ล้มเหลว แต่สำหรับการศึกษาและการส่งเสริมสวัสดิภาพนั้น "การลงมือ
ปฏิบัติเพียง 1 ครั้ง มีค่ามากกว่า 100 ทฤษฎี" การวิจัยเกี่ยวกับเด็กที่มี
ความต้องการพิเศษสามารถแบ่งออกตามสาขาการวิจัยและมีการแสดง
ความคิดเห็นที่ซับซ้อน นอกจากนี้ยังพบว่ากลุ่มอาการเดียวกันกลับมี
ความเห็นต่างไปตามสาขาการวิจัยอีกด้วย ดังนั้นนอกเหนือจากทฤษฎี
พื้นฐานแล้ว ฉันจึงใช้ประสบการณ์ในการทำงานสนับสนุนและช่วยเหลือ
สถานศึกษาหลายแห่ง รวมถึงการแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกันระหว่าง
ครู เขียนหนังสือเล่มนี้ เพื่อให้เป็นหนังสือที่มี "เทคนิคที่นำไปใช้ได้จริง"
ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับคุณครูผู้ดูแลเด็กในสถานศึกษาด้วย

❀ 2. “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” กำลังมีจำนวนเพิ่มขึ้น มุ่งความสำคัญที่ประสบการณ์ตรง

"ตั้งแต่ผู้คนรู้จักกับคำว่า 'เด็กที่มีความต้องการพิเศษ' ก็ดูเหมือน
มีเด็กกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นทันที" "เด็กกลุ่มนี้เพิ่มขึ้นจริงหรือ มีหลักฐานมา
รองรับหรือไม่"

นี่เป็นสิ่งที่อาจารย์มหาวิทยาลัยกำลังตั้งข้อสงสัย แม้ว่าอาการของ
เด็กไม่สามารถแสดงผลด้วยตัวเลขได้ แต่จำนวนเด็กที่อยู่ในความดูแล
ของสถานศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้
ทั่วประเทศมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างมาก และจำนวนเด็กที่มีความประสงค์
จะเข้าศึกษาในสถานศึกษาพิเศษสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทาง
การเรียนรู้ก็สูงจนเต็มทุกแห่ง เช่นเดียวกับการนัดหมายเข้ารับคำปรึกษา
ในศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพนั้นก็เต็มจนไม่อาจรองรับได้ แม้ "เด็กที่มีความ
ต้องการพิเศษ" จะมีลักษณะแตกต่างกันออกไป แต่ลักษณะที่เห็นได้ชัด
โดยรวมของเด็กเหล่านี้คือ อาการอยู่ไม่ได้และมีปัญหาในการสื่อสาร
ซึ่งเป็นลักษณะเด่นที่แตกต่างจากเด็กบกพร่องทางพัฒนาการอื่นๆ

กรณีตัวอย่างในเมืองแห่งหนึ่งในประเทศญี่ปุ่น เมื่อประมาณ 30 ปีที่แล้ว การตรวจประเมินพัฒนาการของเด็กอายุ 1 ขวบครึ่ง ในหัวข้อที่เด็กร้อยละ 80 เคยทำได้นั้น ปัจจุบันแม้ใช้วิธีตรวจด้วยเครื่องมือชุดเดียวกันแต่เด็กเกือบร้อยละ 50 ไม่สามารถทำได้

ครูที่ทำงานในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาลมาเป็นเวลานาน มักกล่าวว่ามีเด็กที่มีพฤติกรรมแตกต่างจากเด็กเมื่อ 30 ปีที่แล้วเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน และพบว่าเด็กชนหรือเด็กที่ไม่เชื่อฟังคำสั่งนั้นมีมานานแล้ว แต่ "เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่กำลังเพิ่มจำนวนขึ้นนั้นมีพฤติกรรมบางอย่างที่ต่างออกไป"

การตั้งข้อสังเกตจากบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กโดยตรงนั้นสำคัญมาก เจ้าหน้าที่ดูแลการประเมินพัฒนาการมาเป็นเวลานานกล่าวว่า ในช่วง 20 ปีที่ผ่านมาการประเมินพัฒนาการเด็กทำได้ยากขึ้นเนื่องจากจำนวน "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งไม่ได้เป็นเพียงความรู้สึกส่วนตัวของเจ้าหน้าที่เท่านั้น จากการทำงานเป็นที่ปรึกษาด้านเด็กปฐมวัยของฉันทเองพบว่า เด็กที่ครูระบุว่าเป็น "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" มีจำนวนมากกว่าเด็กที่เข้ารับการฟื้นฟูสมรรถภาพเป็นเท่าตัว เด็กเหล่านี้เป็นเด็กที่เห็นได้ชัดว่า "ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ" การตั้งข้อสังเกตพฤติกรรมและประเมินของครูนั้นมีความแม่นยำกว่าหน่วยงานที่ดูแลด้วยจากมุมมองที่ต่างกัน ครูปฐมวัยจำนวนมากเป็นผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับเด็กที่มีพัฒนาการปกติ แต่ "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" คือ "เด็กที่ต้องดูแลเป็นพิเศษ" ฉันทจึงอยากให้มีการคิดหาวิธีดูแลที่เหมาะสม และหน่วยงานที่ดูแลก็ไม่ควรรอให้เด็กได้รับการวินิจฉัยก่อนแต่ควรให้ความสำคัญในการช่วยเหลือโดยเร็วที่สุด

Check Point

3

“เด็กพิเศษ” เป็นคำเรียกสั้น ๆ ของคำว่า “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ”

ปัจจุบันผลการประเมินพัฒนาการเด็กช่วงอายุ 1 ขวบครึ่งเปลี่ยนไปนั้นเป็นเพราะ “เด็กที่มีความต้องการพิเศษ” ที่ต้องการการดูแลเป็นพิเศษมีเพิ่มขึ้น ถ้าพบเจอเด็กที่มีแนวโน้มควรเริ่มดูแลเป็นพิเศษทันที

Check Point

4

การเอาใจใส่ ไม่ใช่การตีตรา

เมื่อพูดถึงการดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษแล้ว มักมีความลังเลว่า “ด่วนตัดสินเด็กปกติว่ามีปัญหาหรือเปล่า” ถ้าเป็นความเข้าใจผิดก็แค่เปลี่ยนวิธี ถ้ามัวแต่ลังเลจนสายเกินไปจะน่าห่วงกว่า

ความสำคัญของการส่งเสริมและกระตุ้นพัฒนาการ ของเด็กก่อนวัยเรียน

การตรวจประเมินพัฒนาการที่ดำเนินการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 นั้น เด็กอายุต่ำกว่า 3 ขวบ จะไม่ได้รับการตรวจประเมินพัฒนาการ ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการเข้ารับการฝึกกระตุ้นพัฒนาการที่ทันต่อเวลาที่หากตรวจพบ "สิ่งที่น่าสงสัย" เพราะเมื่อตรวจพบสิ่งที่น่าสงสัยผู้ปกครองมักจะลังเล ไม่แน่ใจในการเข้ารับคำปรึกษา และปล่อยเวลาไปอีก 1-2 ปี กว่าจะตัดสินใจเข้ารับการให้คำปรึกษา ตอนนั้นเด็กก็อายุ 5-6 ขวบแล้ว แต่ถ้าได้ตรวจประเมินพัฒนาการตั้งแต่อายุ 1 ขวบครึ่ง แม้ผู้ปกครองจะมารับคำปรึกษาหลังจากนั้น 1-2 ปี เด็กก็เพิ่งจะมีอายุ 3 ขวบปลายๆ เท่านั้น ดังนั้นการตรวจพบสิ่งที่น่าสงสัยและการเข้ารับคำปรึกษา ฝึกกระตุ้นพัฒนาการที่ทันต่อเวลาที่จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยเหลือและดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ในช่วงอายุ 2-3 ขวบ เป็นช่วงเริ่มเห็นความแตกต่างของพัฒนาการ ในเด็กปกติและเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้อย่างชัดเจน ซึ่งถ้าเด็กในช่วงวัยนี้ได้เข้ารับคำปรึกษา และฝึกกระตุ้นพัฒนาการด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง จะทำให้เด็กมีพัฒนาการและพฤติกรรมดีขึ้นตามลำดับขั้นของพัฒนาการได้ดีกว่าการเข้ารับการฝึกเมื่ออายุมากกว่านี้

Check Point 5

**การช่วยเหลือ
ต้องทำให้เร็วที่สุด
ควรเริ่มตั้งแต่ 2 ขวบ**
หากเริ่มให้คำแนะนำ
ตั้งแต่วัย 2-3 ขวบ เด็ก
จะใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้นมาก
โดยสามารถให้ความ
ช่วยเหลือที่เหมาะสมได้
โดยไม่ต้องรอการวินิจฉัย
ที่แน่ชัด เพื่อที่พฤติกรรม
ที่เป็นปัญหาจะไม่ติดตัว
เด็กไป

จากการสัมมนาที่จัดขึ้นทั่วประเทศ เป็นงานที่เน้นจากการศึกษากรณีตัวอย่าง และพบว่ากรณีศึกษาที่ครูอนุบาลรายงานมานั้น มีกรณีของเด็กที่เข้ารับการให้คำปรึกษา และกระตุ้นพัฒนาการเมื่ออายุ 5 ขวบ จากสาเหตุข้างต้น (เข้ารับการประเมินช้า แล้วเด็กแสดงพฤติกรรมชัดเจน 5 ขวบ) เป็นจำนวนมาก แต่กระนั้นการเข้ารับคำปรึกษา และกระตุ้นพัฒนาการเมื่อเด็กอายุ 5 ขวบแล้ว ก็ยังสามารถส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการที่ดีขึ้น และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ได้ตามศักยภาพของเด็กแต่ละคน

นักวิชาการบางท่านมีความเห็นว่า "ความผิดปกติในเด็ก 2-3 ขวบ ไม่สามารถตรวจพบได้ จึงไม่ควรให้พ่อแม่ต้องกังวลเร็วเกินไป ตรวจเมื่ออายุ 5 ขวบก็ดีแล้ว" จริงอยู่ถ้าเด็กอายุ 2-3 ขวบถูกพบว่า "สงสัยว่ามีความผิดปกติ" พ่อแม่ย่อมอยู่เฉยไม่ได้ และฉันก็ไม่อยากให้เด็กวัย 2-3 ขวบถูกชี้ว่ามีอาการหรือโรคอะไร ถึงแม้จะยังไม่มีการวินิจฉัยระบุ

ชื่อโรคตั้งแต่เนิ่น ๆ ก็สามารถให้ความช่วยเหลือที่เหมาะสม เพื่อให้เด็กปฏิบัติกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อตรวจพบพฤติกรรมหรืออาการที่น่าสงสัย แล้วพ่อแม่ไม่ได้รับคำแนะนำว่าควรทำอย่างไรต่อไป มีเพียงแค่ว่า "ลองสังเกตอาการดูไปก่อน" หรือบอกว่า "ไม่เป็นไรหรอก" โดยไม่มีคำอธิบายที่ชัดเจน ย่อมทำให้พ่อแม่เป็นกังวล การรับมือกับ "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" จึงจำเป็นต้องแนะนำวิธีแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรมให้กับพ่อแม่ เช่น "ตั้งแต่วันนี้ไปควรทำอย่างนี้" หรือบอกพ่อแม่ก่อนว่าพฤติกรรมที่น่าสงสัยเหล่านั้นมีวิธีแก้ไข เพื่อลดความกังวลของพ่อแม่ลง ฉันคิดว่าถ้าจะตรวจประเมินพัฒนาการให้กับเด็กช่วงวัย 1 ขวบครึ่งให้มีประสิทธิภาพ ควรมีการตั้งกลุ่มเพื่อให้ผู้ปกครองและเด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีหน่วยงานที่เป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม เพื่อให้ผู้ปกครองและเด็กแต่ละครอบครัวได้มีการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และดูแลกันเรื่องของความรู้สึก ควบคู่กับให้ความรู้เรื่องวิธีการดำเนินชีวิตแก่ผู้ปกครอง

วิธีการที่ควรใช้กับกลุ่มผู้ปกครองที่เพิ่งพบพฤติกรรมที่น่าสงสัยของเด็กคือ

- ① ให้คำแนะนำอย่างนุ่มนวล
- ② ให้พ่อแม่รับรู้ได้ว่าไม่ใช่ลูกเราเท่านั้นที่มีปัญหา
- ③ เรียนรู้วิธีการจากผู้ที่มีประสบการณ์
- ④ ให้คำแนะนำที่เหมาะสม

สำหรับข้อ ① หากจะบอกว่า "เด็กอาจมีความบกพร่อง" ควรเปลี่ยนมาใช้คำพูดที่นุ่มนวลขึ้น เช่น "ลองพาเด็กมาเข้ากลุ่มที่นี้ดูไหม" หรือข้อ ④ แทนที่จะให้คำแนะนำที่ชี้เฉพาะไปที่เด็กคนใดคนหนึ่ง เช่น "ลูกของคุณนะ..." ให้พูดว่า "ทุก ๆ คน..." จะดีกว่าทั้งสำหรับผู้แนะนำและผู้ฟัง

การมีคนหรือหน่วยงานมาช่วยคิดหาวิธีฝึกในเรื่องของการดำเนินชีวิตประจำวันให้เด็กกลุ่มนี้เป็นสิ่งสำคัญ การฝึกอย่างสม่ำเสมอ ฝึกทำซ้ำ ๆ ทำให้เด็กเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ผู้ปกครองจะสังเกตได้ว่าลูกของตนเองนั้นค่อย ๆ ดูแลและช่วยเหลือตัวเองในชีวิตประจำวันได้ดีขึ้นเรื่อย ๆ และยอมรับได้ว่า "ลูกเราคงต้องการการดูแลพิเศษจริง ๆ" ซึ่งถือเป็นความสำเร็จขั้นแรกของผู้ปกครอง แม้สิ่งเหล่านี้ยังไม่ใช่ "การรักษา" ตามกระบวนการทั้งหมด แต่เป็นการช่วยทำให้เด็กใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้น จากนั้นการเข้าปรึกษาหน่วยงานที่ดูแลโดยเฉพาะก็เป็นช่วงเวลาหลังจากนั้นไป

Check Point

6

ไม่ควรด่วนตัดสิน หรือแค่ลอบใจ

สิ่งสำคัญที่สุดคือหาวิธีแก้ไขที่เป็นรูปธรรม การด่วนตัดสินว่ามีปัญหาหรือการลอบใจซ้ำ ๆ ล้วนไม่มีความหมาย รังแต่จะเพิ่มความกังวลให้ผู้ปกครอง และทำให้การช่วยเหลือที่จำเป็นล่าช้าออกไป

ครูคือผู้มีบทบาทสำคัญ

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีบุคลากร หน่วยงาน และระบบที่ประสานงานกันต่อเนื่องครบวงจร ตั้งแต่ขั้นตอนการเข้ากลุ่มในศูนย์สุขภาพ เข้าสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาล ไปจนถึงเข้าโรงเรียน แต่สำหรับฉันถือว่าโชคดีที่ได้รับประสบการณ์ที่หายากจากการได้ทำงานที่มีส่วนร่วมในการเริ่มจัดตั้งระบบดังกล่าวขึ้นในเมืองโยโกฮาม่า

สิ่งที่ฉันได้เรียนรู้จากการทำงานมา 38 ปี และได้เห็นเด็กเหล่านี้เติบโตจนมีอายุมากกว่า 18 ปี ฉันจึงเข้าใจว่าสิ่งที่สำคัญสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่ใช่การได้รับยาเพื่อรักษาตามอาการเพียงอย่างเดียว แต่รวมถึงการปรับพฤติกรรม การฝึกการช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวันอย่างต่อเนื่อง และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการหาหน่วยงานที่สามารถให้การช่วยเหลือเด็กด้วยเทคนิคเฉพาะให้เร็วที่สุด สิ่งเหล่านี้มีผลต่อชีวิตของเด็กอย่างมาก

Check Point

7

สิ่งสำคัญคือการฝึกกิจวัตรประจำวันอย่างต่อเนื่อง

การช่วยเหลือเด็กเหล่านี้ไม่มียาวิเศษใดที่รักษาได้ สิ่งสำคัญคือการฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันอย่างต่อเนื่อง จะทำให้ปัญหาลดลงไปเรื่อย ๆ จากนั้นเด็กจะใช้ชีวิตได้ดีขึ้น

แต่น่าเสียดาย หน่วยงานที่สามารถให้การช่วยเหลือเด็กด้วยเทคนิคเฉพาะมีเพียงไม่กี่แห่งทั่วประเทศ และบางแห่งก็ไม่มีเทคนิคการดูแลที่มีประสิทธิภาพ หลายแห่งให้คำแนะนำที่ไม่เหมาะสมว่า "เดี๋ยวเข้าโรงเรียนกั๊ตซึ้นเอง" หรือใช้วิธีดูแลจัดการเพียงวิธีใดวิธีหนึ่งกับเด็กทุกคน ซึ่งทำให้ผู้ปกครองจำนวนมากและโรงเรียนหนักใจกับการแก้ปัญหาที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง

ฉันไม่ได้หมายความว่าสิ่งที่หน่วยงานที่ดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษโดยตรงทำผิด แต่สิ่งสำคัญของครูในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลคือ การสังเกตพฤติกรรม การประเมินเด็กอย่างละเอียดขึ้นเพื่อหาวิธีแก้ไขที่เหมาะสมกับเด็กแต่ละคน โดยเฉพาะเด็กที่มีความต้องการพิเศษในระดับเล็กน้อย ส่วนใหญ่ไม่ได้เข้ารับการดูแลจากหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเฉพาะ หรือแม้จะเคยไป แต่เพราะผู้ที่เข้ารับคำแนะนำแต่ละแห่งมีจำนวนมาก จึงไม่ได้รับคำแนะนำอย่างละเอียด หรือแม้จะมีเจ้าหน้าที่มาเยี่ยมที่โรงเรียน ก็เชื่อว่าจะได้รับคำแนะนำที่เหมาะสม บางครั้งวิธีที่ได้รับการแนะนำนั้นทางโรงเรียนก็ไม่สามารถนำ

มาปฏิบัติตามได้ เพราะถึงแม้ว่าผู้เชี่ยวชาญที่ให้คำปรึกษาจะมีความเข้าใจ เรื่องเด็กที่มีความต้องการพิเศษเป็นอย่างดี แต่ส่วนใหญ่มักไม่ค่อยเข้าใจ เรื่องระบบการศึกษาในโรงเรียนแบบปกติ

ครูในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลก็พยายามหา วิธีรับมือทั้งที่ไม่เข้าใจปัญหาอย่างแท้จริง เมื่อเด็กขึ้นชั้นประถมศึกษา โรงเรียนจะกลายเป็นสถานที่ที่โหดร้ายยิ่งกว่าเดิมสำหรับพวกเขา เพราะ การเรียนการสอนส่วนใหญ่ในโรงเรียนคือ "เรียนโดยคิดภาพตามคำพูด" ซึ่งเด็กเหล่านี้ไม่ถนัดการคิดภาพในใจ (ซึ่งจะกล่าวต่อไป) ทำให้ไม่มีความสุขในการเรียน เกิดความทุกข์จากการเรียนที่ไม่เข้าใจ ส่งผลให้เด็ก มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมเพิ่มขึ้น การแก้ไขก็ยิ่งยากขึ้น

ฉันทราบข้อมูลจากนิตยสารเกี่ยวกับการดูแลเด็กฉบับหนึ่งว่า "ครูอนุบาลหลายคนรู้สึกผิดที่พยายามเคี่ยวเข็ญให้เด็กฝึกช่วยเหลือตัวเอง" แต่นั่นเป็นสิ่งที่สำคัญที่ต้องฝึกในตอนนี เช่น การเปลี่ยนเสื้อผ้า หรือการกินอาหาร ถ้าเด็กช่วยเหลือตัวเองในระดับหนึ่งไม่ได้ก่อนเข้า โรงเรียน พวกเขาก็จะประสบปัญหาในการทำกิจวัตรประจำวันด้วยตัวเอง เพราะเมื่อเด็กเข้าสู่โรงเรียนประถมศึกษา ถ้าไม่นับช่วงแรกของการ เปิดเรียน ก็แทบไม่มีการสอนเรื่องการช่วยเหลือตัวเองเลย

หลังการสัมมนาเคยมีครูถามว่า "ฉันจะไปปรึกษาใครได้บ้าง" ความจริงก็คือ ไม่มีบุคคลหรือสถานที่ใดให้ปรึกษาโดยตรง ถ้าเป็น การดูแลเด็กที่ไม่มีปัญหาด้านพัฒนาการ ก็สามารถปรึกษาครูรุ่นพี่หรือ เพื่อนครูด้วยกัน แต่เด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้นมีลักษณะเฉพาะ จึงต้องอาศัยวิธีแก้ไขที่เหมาะสมโดยเฉพาะ

ถ้าพึ่งแค่ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือ นักสังคมสงเคราะห์ที่ไม่สามารถแก้ไขได้ ครูจึงจำเป็นต้องมีส่วนร่วมใน การช่วยกันแก้ไข ครูเป็นวิชาชีพเพื่อเด็ก เป็นผู้ที่เห็นเด็กอย่างใกล้ชิดและ ใช้เวลาอยู่กับเด็กนานที่สุดในแต่ละวัน อยากให้คุณครูตระหนักว่า ครู มีบทบาทสำคัญในการกำหนดอนาคตของเด็กเมื่ออายุ 18 ปีขึ้นไปด้วย เช่นกัน

Check Point 8

การฝึกให้เด็ก ช่วยเหลือตัวเอง ไม่ใช่เรื่องผิด

ควรตั้งใจฝึกให้เด็ก
ช่วยเหลือตัวเองเองได้
ไม่ควรคิดว่าเด็ยเด็กก็
ทำได้เอง การเรียนรู้ที่
จะช่วยเหลือตัวเองควร
ทำตั้งแต่ก่อนวัยเรียน

Check Point 9

ครูคือผู้มีบทบาท สำคัญ

ถ้าพึ่งเพียงผู้เชี่ยวชาญ
ด้านเด็กที่มีความต้องการ
พิเศษหรือนักสังคม-
สงเคราะห์ที่ไม่สามารถ
แก้ไขปัญหาได้ ครูซึ่ง
ใกล้ชิดและรู้จักเด็กมาก
ที่สุดจึงเป็นผู้ที่มีบทบาท
สำคัญในการร่วมแก้ไข
ปัญหานี้

ความบกพร่องทางพัฒนาการกำลังแผ่ขยายออกไป

หากเปรียบเทียบตอนที่ฉันเริ่มทำงานเมื่อ 38 ปีก่อน อาการบกพร่องในเด็กมีความเปลี่ยนแปลงไป ในอดีตเด็กกลุ่มอาการบกพร่องทางพัฒนาการส่วนมากมีพัฒนาการโดยรวมล่าช้า ทั้งความสามารถในการเข้าใจ ความสามารถทางร่างกาย รวมถึงภาษาและการสื่อสาร ในทางการแพทย์ยังชี้ชัดไม่ได้ว่าเด็กมีความผิดปกติอะไร แต่เป็นเด็กกลุ่มที่มีพัฒนาการ "ล่าช้า" อย่างเห็นได้ชัด เด็กเหล่านี้มีลักษณะเด่นคือมีปัญหาพฤติกรรมที่แก้ไขยาก และสื่อสารเมื่อต้องการเท่านั้น ส่วนเด็กที่มีความบกพร่องด้านร่างกายก็มีความเปลี่ยนแปลง ในทางตัวเลขเด็กที่มีความบกพร่องทางการได้ยินและสายตามีจำนวนลดลง (แต่ต้องได้รับการช่วยเหลืออยู่ดี) และ "เด็กสมาธิสั้น" คือเด็กที่อยู่บริเวณฐานพีระมิดของเด็กที่มีความต้องการพิเศษซึ่งกำลังเพิ่มมากขึ้น

ตอนนี้ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพทุกแห่งเต็มไปด้วย "เด็กออทิสติกและกลุ่มอาการข้างเคียง" ถ้าเปรียบเด็กออทิสติกเป็นเหมือนยอดเขา ก็เป็นยอดเขาที่มีพื้นที่กว้างขวาง สาเหตุที่เด็กเหล่านี้เพิ่มจำนวนขึ้นยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัด แต่คาดว่าคงมีหลายสาเหตุ

ด้วยความที่ความบกพร่องทางพัฒนาการด้านร่างกายไม่เด่นชัด และมีความสามารถบางอย่างที่เทียบเท่าหรือสูงกว่าวัย ทำให้คนรอบข้างสังเกตความผิดปกติได้ช้า แม้แต่ผู้ปกครองหลายคนก็ไม่ว่าลูกของตัวเองเข้าข่าย "เด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการ" ซึ่งเป็นเด็กที่อยู่ในกลุ่มเข้าข่ายต้องได้รับการดูแลด้วยเทคนิคพิเศษ เนื่องจากลักษณะที่ไม่เหมือนใครถ้าดูแลเหมือนเด็กคนอื่นจะยิ่งสร้างปัญหา ดังนั้นเพียงแค่ความเข้าใจไม่พอ ต้องใช้เทคนิคช่วยเหลือที่เหมาะสม

Check Point 10

เด็กที่เข้าข่าย

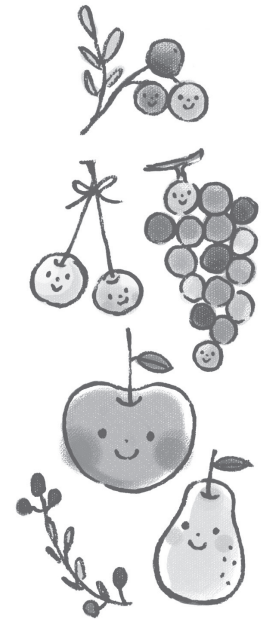
ความบกพร่องทางพัฒนาการมีมากขึ้น

เด็กที่มีความบกพร่องระดับเล็กน้อยมีจุดที่ดูแตกต่างจากเด็กที่มีความบกพร่องระดับรุนแรง เพราะสังเกตความบกพร่องจากภายนอกได้ยาก จึงต้องมีเทคนิคการช่วยเหลือที่เหมาะสม การดูแลผิดวิธีจะทำให้เด็กมีปัญหามากขึ้น

ในปี ค.ศ. 2003 กระทรวงศึกษาธิการแห่งประเทศไทยได้ประกาศ "คำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้" นั้นไม่ใช่การเปลี่ยนแปลงทางอุดมการณ์จาก "เปลี่ยนจากการศึกษาพิเศษไปสู่การช่วยเหลือพิเศษ" แต่หมายถึงการเปลี่ยนแปลงที่ลงลึกไปยังเทคนิคการช่วยเหลือ เหตุผลเพราะจำนวนเด็กที่มีความบกพร่องมีจำนวนมากขึ้น

ในคำแนะนำปรากฏชื่อโรค "ความบกพร่องทางการเรียนรู้ สมาธิสั้น ออทิสติกที่มีศักยภาพสูง" แต่เท่าที่ฉันทราบ เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ไม่ได้รับการดูแลจากหน่วยงานมีมากกว่าเด็กที่มีหน่วยงานดูแล จึงอาจพูดได้แค่คำว่า "อาจจะเป็นโรคนั้นโรคนี้" แต่เด็กเหล่านี้ต้องการการดูแลเร่งด่วนที่สุด ถ้าปล่อยไว้นานพฤติกรรมที่เป็นปัญหาจะยากต่อการแก้ไข

รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กที่มีความบกพร่องในระดับเล็กน้อย ก็เป็นสิ่งที่ไม่ควรมองข้าม เพราะเด็กกลุ่มนี้มีความสามารถในการเชิงการคิดวิเคราะห์รับรู้ความรู้สึกของตนเองและคนรอบข้างได้ เมื่อไม่สามารถปฏิบัติสิ่งใดได้ตามที่ตั้งใจ ก็จะทำให้เกิดความคับข้องใจ หรือรู้สึกไม่พึงพอใจในตัวเอง เช่น "ทำไมเราถึงทำไม่ได้นะ" "อยากเล่นกับเพื่อนแต่ตามกฎไม่ทัน" อาจนำไปสู่การใช้กำลังกับผู้อื่น แกล้งหรือพูดให้อีกฝ่ายรู้สึกแย่ ทำให้ไม่มีใครอยากมีปฏิสัมพันธ์ด้วย ในสถานการณ์เช่นนี้ บทบาทของคุณครูในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาลจึงสำคัญกว่าที่เคย

Check Point 11

แทบไม่มีมาตรการ และระบบรองรับ

มีหน่วยงานที่ดูแลเด็กที่มีความบกพร่องทางพัฒนาการระดับรุนแรง แต่แทบไม่มีมาตรการหรือระบบที่รองรับเด็กที่มีความบกพร่องระดับเล็กน้อยเลย จึงทำให้เด็กมีปัญหาในการใช้ชีวิตในสังคม ภายนอก จึงจำเป็นต้องมีการช่วยเหลือที่เหมาะสม เพื่อให้ใช้ชีวิตง่ายขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงของความสัมพันธ์ ระหว่างแม่และเด็ก

ในหัวข้อนี้ฉันอยากพูดถึงปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิด "ความไม่อยู่หนึ่ง" 20 ปีที่แล้ว ฉันได้รับรายงานจากเจ้าหน้าที่เกี่ยวกับการประเมินพัฒนาการเด็กช่วงอายุ 1 ขวบครึ่งซึ่งเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อ 30 ปีก่อน เจ้าหน้าที่รายงานว่า "เด็กที่ร้องไห้หรือเด็กที่วิ่งวุ่นไปทั่วมีเยอะขึ้น ทำให้ประเมินยากมาก" จากนั้นแนวโน้มก็ชัดเจนยิ่งขึ้นทุกปี ปัจจุบันเด็กเกือบครึ่งหนึ่งไม่อาจทำการประเมินพัฒนาการได้

เจ้าหน้าที่ลองคิดว่าสาเหตุเกิดจากอะไร ผลก็คือคาดว่า "น่าจะเกิดจากอิทธิพลของความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็กที่ลดน้อยลง" การประเมินพัฒนาการช่วง 1 ขวบครึ่งถือเป็นการประเมินครั้งแรกของเด็ก เด็กยังไม่รู้ว่าทำอะไรและต้องเจอกับคนแปลกหน้า ในสถานการณ์นี้เด็กในวัย 1 ขวบครึ่ง (18 เดือน) สามารถสร้างความคุ้นเคยกับสถานที่และผู้คนได้ ถ้าหากเด็กเห็นว่าสถานที่นั้นดูปลอดภัย จะมีความกลัวเพียงเล็กน้อยและสามารถทำแบบทดสอบได้ ซึ่งในอดีตเด็กเกือบทุกคนทำได้ แต่ตอนนี้เด็กร้องไห้เสียงดังหรือวิ่งหนีเพราะกลัวกลับมีเพิ่มมากขึ้น

พื้นฐานจิตใจของมนุษย์ล้วนต้องการ "ความไว้วางใจ" ปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้เกิดความไว้วางใจคือ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็ก ฉันคิดว่านักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องควรอธิบายกับผู้ปกครองให้ชัดเจนกว่านี้ว่า "ถ้าเด็กไม่ได้รับความรักจากแม่อย่างเต็มเปี่ยม เด็กจะรู้สึกโหยหาความรักนั้นไปตลอดชีวิต"

Check Point 12

ทบทวนความสัมพันธ์ ระหว่างแม่และเด็ก กันอีกครั้ง

ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็กเป็นพื้นฐานที่สำคัญ ลองทบทวนและหารือกับผู้ปกครองอีกครั้ง

ครูในโรงเรียนจะรู้ว่า ถ้าเด็กได้รับความรักจากแม่ในแบบที่ต้องการแล้ว เมื่ออยู่ที่โรงเรียนเด็กจะรู้สึก "ให้ครูรักแค่ 1 ใน 30 ก็พอ" ขณะที่เด็กที่ขาดความรักจะต้องการการดูแลแบบตัวต่อตัวเป็นอย่างมาก เช่น เมื่อครูกำลังพูดกับเด็กทั้งห้อง เด็กเหล่านี้จะแย่งกันพูดว่า "ผม/หนูอย่างนั้น ผม/หนูอย่างนี้" หรือแสดงพฤติกรรมเรียกร้องความสนใจเสียงเจี๊ยวจ๊าวที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่มีสาเหตุเช่นนี้ทั้งนั้น ครูหลายคนคงเคยมีประสบการณ์แบบนี้ใช้ไหมคะ

เปรียบเทียบกับเมื่อ 30 ปีก่อน ปัจจุบันมีปัจจัยมากมายที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็กลดน้อยลง เช่น เรื่องของผ้าอ้อม ในอดีตเราจะใช้ผ้าอ้อมผ้า เมื่อผ้าอ้อมเปียกเด็กก็จะร้องโยเยบอกแม่ "แฉ แฉ เปียกแล้ว" (เด็กพูดผ่านการร้องไห้) จากนั้นคุณแม่ (หรือพี่เลี้ยง) จะมาเปลี่ยนผ้าอ้อมให้ และจะเป็นแบบนี้ซ้ำแล้วซ้ำเล่าหลายพันครั้ง จนกระทั่งเด็กเลิกใช้ผ้าอ้อม เด็กจะเกิดการเรียนรู้ว่า "การปฏิสัมพันธ์กับคนก็ถือเป็นสิ่งที่ดีเหมือนกัน" ซึ่งทำให้เกิดความเชื่อใจขั้นพื้นฐาน แต่ปัจจุบันใช้ผ้าอ้อมสำเร็จรูป ทำให้เด็กร้องเรียกลดน้อยลง เนื่องจากไม่รู้สึกระคายเคืองจากความเปียกชื้น ทำให้การปฏิสัมพันธ์กับแม่ลดลงเหลือ 1 ใน 3 ปัจจุบันคงไม่สามารถแนะนำให้กลับไปใช้ผ้าอ้อมผ้าได้ ดังนั้นจึงต้องการส่งเสริมให้แม่หาวิธีเลี้ยงลูกที่ทดแทนการปฏิสัมพันธ์ที่ขาดหายไป

นอกจากนี้การใช้ผ้าสະพายลูกไว้บนหลังก็น้อยลง เนื่องจากหันไปใช้รถเข็นกันมากขึ้น ทำให้การสัมผัสทางร่างกายของแม่กับลูกลดลง แม่จึงควรรออุ้มลูกมากขึ้น เพราะเวลาที่อุ้มจะเป็นการชดเชยการสัมผัสที่เด็กได้รับน้อยลงนั่นเอง

ทั้งหมดนี้ไม่ใช่การเรียกร้องให้แม่กระทำการสิ่งต่างๆ เพียงฝ่ายเดียว แต่สื่อสารว่า "แม่มีความสำคัญต่อลูก" รวมถึงต้องมีระบบและความช่วยเหลือที่จะทำให้แม่สามารถเลี้ยงดูลูกได้อย่างสบายใจ

Check Point 13

ปัจจัยหนึ่งของการอยู่ไม่นิ่งคือการความรัก ความสนใจ เด็กที่อยู่ไม่นิ่งและเด็กที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม อาจทำเพราะต้องการความรักและความสนใจ ลองทบทวนกับผู้ปกครองอีกครั้งถึงความสำคัญ ของ ความสัมพันธ์ระหว่างแม่และเด็ก

3. ปัญหาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ

ปัญหาการทำความเข้าใจความหมาย

การดูแลเด็กที่มีความต้องการพิเศษต้องเข้าใจลักษณะเด่นพื้นฐานที่ซ่อนอยู่ภายในมากมาย ซึ่งมองไม่เห็นจากภายนอก

ลักษณะเด่นที่สำคัญที่สุดของเด็กเหล่านี้คือ ไม่เก่งเรื่องทำความเข้าใจความหมาย ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของการดำเนินชีวิตและการปฏิสัมพันธ์กับผู้คน สมมติว่าเรามีการทำงานหลายส่วน โดยสมมติส่วนหน้าจะทำหน้าที่ในการเข้าใจความหมาย การคิดภาพ การคิดอย่างครอบคลุม และการคิดเรื่องอดีตและอนาคต เป็นต้น สมมติส่วนนี้ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษทำงานได้ไม่เต็มที่ หรืออาจทำงานดีบ้างไม่ดีบ้าง ถือเป็นลักษณะเด่นที่สำคัญของพวกเขา

ขณะที่ครูคืออาชีพที่เสริมสร้างสิ่งเหล่านี้ ไม่ว่าจะเป็นการเข้าใจความหมาย การคิดภาพตาม การคิดอย่างครอบคลุม จึงมักไม่เข้าใจความบกพร่องและไม่ถนัดของเด็ก ในเรื่องนี้ครูหลายคนเขียนข้อความที่แสดงความเสียใจในแบบสอบถามความคิดเห็นว่า "เมื่อลองคิดดูแล้วเด็กร่าจะมีปัญหาจริง" "ฉันนึกว่าเกิดจากความเอาแต่ใจหรือปัญหาทางบ้าน" "ฉันใช้แต่วิธีจัดการที่ผิดทั้งหมด" เป็นต้น

Check Point 14

ลักษณะเด่นที่สุดคือ
ไม่ถนัดทำความเข้าใจ
ความหมาย

"การเข้าใจความหมาย" ซึ่งเป็นพื้นฐานของพฤติกรรมทั้งหมดเป็นสิ่งที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่ถนัดมากที่สุดเนื่องจากพวกเขาไม่ถนัดการคาดคะเน การเข้าใจสิ่งที่ไม่มีรูปร่าง และสิ่งที่ต้องคิดเป็นภาพ

การประเมินพัฒนาการเด็กช่วงวัย 1 ขวบครึ่ง ในส่วนการทดสอบการเข้าใจความหมายจะเน้นที่ "การชี้ภาพ" ในการวัดซึ่งมีภาพสิ่งของต่างๆ 6 ภาพ เป็นสิ่งของที่เด็กวัย 1 ขวบเคยเห็น เช่น รองเท้า รถยนต์ สุนัข ฯลฯ เจ้าหน้าที่ผู้ประเมินจะถามว่า "ภาพ...คืออะไร" เด็กจะเข้าใจความหมาย ทำให้เกิดการคาดเดา (สันนิษฐานประเภท) และชี้ได้ว่า "อันนี้" หากตอบได้ 1-2 ภาพจาก 6 ภาพจะถือว่าไม่มีปัญหา แต่ "เด็กที่มีความต้องการพิเศษ" จะไม่สามารถทำการทดสอบนี้ได้ ฉันทำการอบรมผู้ปกครองที่หน่วยแม่และเด็กของศูนย์สุขภาพอนามัย (ศูนย์ให้คำปรึกษาการเลี้ยงดูเด็กที่ประเมินว่าบกพร่องทางพัฒนาการ)

มาเป็นเวลานาน พบว่าเด็กที่มีความต้องการพิเศษ "ไม่ถนัดเรื่อง การทำความเข้าใจ" จึงมักไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินพัฒนาการช่วงวัย 1 ขวบครึ่ง

มีคำกล่าวว่า หากมนุษย์ด้อยความสามารถในด้านหนึ่ง จะมีความสามารถอีกด้านหนึ่งมาทดแทน เช่น คนตาบอดที่มักมีประสาทหูหรือประสาทสัมผัสที่เฉียบคม แล้วกรณีที่ "ไม่ถนัดทำความเข้าใจความหมาย" จะมีอะไรมาทดแทน ลองคิดภาพตาม กรณีที่เด็กเข้าใจความหมายใน ภาษาญี่ปุ่นได้ดีแต่ไม่เข้าใจความหมายในภาษาอังกฤษเลย กลับต้อง ย้ายไปเข้าโรงเรียนในประเทศที่ใช้ภาษาอังกฤษ เมื่อเข้าห้องเรียน ครูพูดอะไรบางอย่างซึ่งไม่เข้าใจ แต่เห็นทุกคนนั่งที่เก้าอี้ก็เลยเข้าไปนั่งที่เก้าอี้ ที่ว่างอยู่ จากนั้นครูก็สั่งอะไรบางอย่างซึ่งไม่เข้าใจเลยอีกเช่นกัน แต่เห็น คนอื่นหยิบปากกาและยืนขึ้น เด็กก็จะเข้าใจว่า "อ้อ ให้หยิบปากกาแล้ว ไปที่ไหนสักแห่ง" จึงทำตามและเดินออกประตูตามคนอื่นไป นี่คือ "การทำความเข้าใจโดยอาศัยสิ่งที่ปรากฏอยู่" แทนการทำความเข้าใจ ความหมาย

เด็กเหล่านี้ทำความเข้าใจสถานการณ์ด้วยการอาศัยสิ่งที่ปรากฏ ให้เห็น แทนการเข้าใจความหมายซึ่งเป็นสิ่งที่พวกเขาไม่ถนัด เมื่อเป็น เช่นนี้จะเห็นว่า เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่อยู่ในชั้นเรียนชอบของ ที่มีรูปแบบตายตัว ยึดติดกับตำแหน่งการจัดวาง ไม่ชอบเปลี่ยนจาก กิจกรรมหนึ่งไปทำกิจกรรมอื่นหรือการเปลี่ยนแปลงรายละเอียด ชอบ ตราโลโก้สินค้าและสัญลักษณ์ ต้องปิดประตูไว้เสมอ เป็นต้น หากสิ่งที่ ปรากฏ (หรือลำดับ) เปลี่ยนไปอย่างกะทันหันหรือสังเกตยาก เด็กเหล่านี้ จะขาดสิ่งชี้แนะและตกอยู่ในสภาวะลำบาก ปัจจุบันมี "เด็กที่มีความต้องการ พิเศษ" เพิ่มขึ้น จึงถึงเวลาแล้วที่ครูจะต้องทบทวนรูปแบบการดูแลเด็ก จากวิธีการเดิมๆ ที่เคยปฏิบัติมา

Check Point 15

ไม่ถนัดทำความเข้าใจ ความหมาย จึงอาศัย สิ่งที่เห็น

เด็กที่มีความต้องการ พิเศษไม่ถนัดการ ทำ ความเข้าใจสิ่งที่มอง ไม่เห็นด้วยตาหรือสิ่งที่ ต้องจินตนาการ แต่ถ้ามี รูปร่างที่แน่นอน เข้าใจ ง่าย หรือลำดับที่ตายตัว จะเป็นตัวชี้แนะให้พวกเขา เข้าใจได้

ปัญหาการรับรู้ทางประสาทสัมผัส

เด็กที่มีความต้องการพิเศษมักจะมีปัญหาดังนี้

“ไม่ชอบทำตามคำสั่ง”

“ไม่อยู่นิ่ง”

“เข้ากับเพื่อนได้ยาก”

นอกจากลักษณะเด่นข้างต้นแล้ว ยังมีลักษณะหลายอย่างที่สังเกตจากภายนอกได้ยาก ลักษณะที่เด่นชัดอีกอย่างหนึ่งคือ **ปัญหาการรับรู้ทางประสาทสัมผัส**

Check Point 16

การนำเข้าข้อมูล (input) ยากกว่าการส่งออกข้อมูล (output)

การทำงานของสมองแบ่งเป็น ส่งออกข้อมูล คือการที่สมองออกคำสั่งหรือสั่งการ และนำเข้าข้อมูล คือการตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากภายนอก ซึ่งถือเป็นสิ่งที่ยากกว่าสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ อันดับแรกจึงควรเข้าใจว่าพวกเขามีปัญหาในขั้นตอนการนำเข้าข้อมูล

สมองคนเรามีการทำงานหลายอย่าง แบ่งเป็นการทำงานหลัก 2 อย่าง ได้แก่ ส่งออกข้อมูล (output) และนำเข้าข้อมูล (input) ส่งออกข้อมูลคือการที่สมองออกคำสั่งหรือสั่งการ เช่น การขยับมือขยับขาขึ้นนิ้ว เป็นต้น ซึ่งการเคลื่อนไหวเหล่านี้ต้องอาศัยเส้นประสาทจำนวนมาก

นำเข้าข้อมูลคือการรับรู้สิ่งเร้าและแปลงเป็นข้อมูล ซึ่งการนำเข้าข้อมูลมีหลายส่วน ในที่นี้จะยกตัวอย่างการรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่เข้าใจง่าย เช่น ทางสายตา ทางหู ทางจมูก ทางผิวหนัง และการทรงตัว

เด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ไม่มีปัญหาทางการได้ยินหรือการมองเห็นจะรับรู้สิ่งเร้าได้ก็จริง แต่การแปลงสิ่งนั้นเป็นข้อมูลกลับทำได้ไม่ดี หมายความว่าพวกเขาไม่สามารถรับรู้ว่าสิ่งที่มองเห็นหรือสิ่งที่ได้ยินคืออะไร

ในการสัมมนาแต่ละครั้ง ฉันมักถามผู้เข้าร่วมสัมมนาว่า "ถ้าให้ทุกคนออกไปนอกห้องประชุมนี้ จะบอกได้ไหมคะว่า เพดานของห้องนี้เป็นเพดานแบบไหน" ฉันคิดว่าทุกคนคงตอบไม่ได้แน่ สำหรับฉันซึ่งเป็นผู้บรรยายจะมองเห็นเพดานห้องในขณะที่อยู่บนเวที หมายความว่า "มองเห็น" แต่ไม่ได้ตั้งใจดู เท่ากับ "ไม่ได้ดู" นั่นเอง จึงไม่มีข้อมูลของสิ่งที่มองเห็น แต่ถ้าตั้งใจมองจะเกิดเป็นข้อมูล เช่น เพดานห้องนี้ใช้วัสดุที่มีรูทั่วแผ่นผ้า แสงไฟที่เห็นคือแสงจากหลอดไฟ ถ้าหากเด็กในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กหรือโรงเรียนอนุบาลไม่ได้รับรู้ข้อมูลที่สำคัญ เช่น ใบหน้าของครูขณะสอน หนังสือนิทาน หรือสิ่งของที่ครูพูดถึง ทำให้เกิดการ

"เห็นแต่ไม่ได้ดู" ในสภาวะเช่นนี้เด็กจะไม่สามารถร่วมทำกิจกรรม และไม่เพียงแต่ไม่ได้เก็บข้อมูลที่จำเป็นเท่านั้น แต่ยังอาจเก็บเอาสิ่งเล็กๆ น้อยๆ ที่ไม่จำเป็นต้องใส่ใจมาด้วย การฟังก็เช่นกัน เมื่อเด็กไม่อาจตั้งใจ ฟังสิ่งที่ครูกำลังอธิบายได้ ก็จะทำให้เกิดการ "ได้ยินแต่ไม่ได้ฟัง" ดังนั้น ครูบางคนจึงอาจสงสัยว่าเด็กเหล่านี้มีปัญหาทางการได้ยินหรือไม่

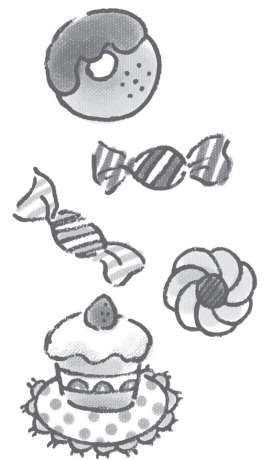
การรับรู้กลิ่นด้วยจมูกหรือรสชาติด้วยปากก็รับรู้ได้บ้างไม่ได้บ้าง เช่นกัน เด็กที่มีความต้องการพิเศษส่วนใหญ่มีปัญหาการเลือกกินอาหาร ที่ยากกว่านิสัยเลือกกินในเด็กปกติมาก กรณีเด็กที่ไม่ยอมเข้าห้อง ที่ปูด้วยเสื่อหะตะมิ (เสื่อปูพื้นชนิดหนึ่งที่ใช้กันในประเทศญี่ปุ่น) เลย จากการตรวจสอบพบว่าสาเหตุคือกลิ่นที่เด็กไม่ชอบภายในห้อง โดยเด็กปกติจะรู้สึกว่าเป็น "กลิ่นหอมดี" แต่กลิ่นนี้เด็กที่มีความต้องการพิเศษ กลับไม่ชอบ เป็นต้น

ถ้าการรับรู้ข้อมูลที่สำคัญมีปัญหา สมองจะไม่สามารถทำหน้าที่ ที่สำคัญคือ "การเข้าใจความหมาย การคิดวิเคราะห์สิ่งต่างๆ"

ครูสามารถคาดการณ์การเกิดปัญหาการรับรู้สิ่งเร้าทางสายตา ทางหู ทางจมูก และทางผิวหนังของเด็กที่มีความต้องการพิเศษได้ ดังนั้นควร จัดห้องให้มีสภาพที่เหมาะสมก่อน อาจไม่ช่วยแก้ปัญหาให้หมดไป แต่ก็ช่วยให้ดีขึ้นในระดับหนึ่ง ทั้งนี้ต้องหมั่นปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับ เด็กเหล่านี้อยู่เสมอ

Check Point 17

**ปัญหาการนำเข้า
ข้อมูลเป็นปัญหาหลัก**
การได้ยินแต่ไม่ได้ฟัง
และการเห็นแต่ไม่ได้ดู
เกิดจากการรับรู้บางส่วน
แต่ไม่ได้แปลงให้กลายเป็นข้อมูล

ปัญหาการรับรู้ทางประสาทสัมผัสพื้นฐาน

จากที่ฉันกล่าวไว้ในหัวข้อที่แล้วว่า "เด็กที่มีความต้องการพิเศษไม่สามารถรับข้อมูลจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัส (ตา หู จมูก ผิวหนัง) ได้อย่างเต็มที่" การจัดการการรับรู้ทางประสาทสัมผัสเหล่านี้ต้องเริ่มจากการรับรู้ทางประสาทสัมผัสพื้นฐานเสียก่อน สิ่งที่เป็นพื้นฐานของการรับรู้ทางประสาทสัมผัสทั้งหมดคือ การสัมผัสทางผิวหนังและการทรงตัว ลักษณะเด่นร่วมกันที่พบบ่อยในเด็กที่มีความต้องการพิเศษคือ ความผิดปกติของประสาทสัมผัสทางผิวหนังและการทรงตัว ซึ่งเด็กเหล่านี้จะมีประสาทสัมผัสด้านนี้ที่ไวมากเกินไประดับปกติ หรือก็ไม่รู้สึกเลย

ยกตัวอย่างกรณีประสาทสัมผัสทางผิวหนัง โดยทั่วไปมนุษย์จะถูกตั้งโปรแกรมว่า "รู้สึกดีเมื่อถูกสัมผัส" นี่คือเหตุผลที่เรามักได้ยินว่า "การสัมผัสร่างกายจะทำให้เด็กทารกรู้สึกปลอดภัย" แต่สำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษส่วนใหญ่ถูกตั้งโปรแกรมว่า "ไม่ชอบถูกสัมผัส" จึงมีความรู้สึกไวต่อการสัมผัส ทำให้รู้สึกไม่ชอบการถูกตัว

เด็กทารกที่มีประสาทสัมผัสปกติจะรู้สึกปลอดภัยเมื่อถูกสัมผัส ดังนั้นเมื่อเราอุ้มเด็กจะโผเข้าหา แต่เด็กบางคนที่ไม่ชอบให้สัมผัสจะดิ้นหนีเมื่อถูกอุ้ม ลักษณะเด่นอย่างการ "อุ้มยาก กอดยาก" มาจากความรู้สึกขัดแย้งที่มีมาแต่เล็ก ในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กจะเห็นได้ชัดว่าเด็กเหล่านี้ไม่ยอมให้จับมือ สะบัดมือแม่ออก ไม่ยอมจับมือกับเพื่อน ไม่ยอมสะพายเป้ ไม่ใส่เสื้อกันฝน ไม่ชอบสวมถุงเท้า เสื้อผ้าเปียกต้องเปลี่ยนทันที ไม่ชอบสวมหมวก ไม่ยอมติดป้ายชื่อ ไม่ชอบเบียดเสียด เป็นต้น ซึ่งครูในโรงเรียนคงสังเกตเห็นลักษณะเด่นนี้ได้

ส่วนประสาทการทรงตัวคือการรับรู้การโยกและหันตัว ความสูงทิศทาง เป็นต้น เด็กจะรับรู้ประสาทด้านนี้ไวมากเกินไปหรือไม่ก็ไม่รู้สึกอะไรเลย เช่น การไกวเปล เพียงไกวเบาๆ เด็กบางคนจะร้องไห้จ้า ขณะที่บางคนไกวแรงแค่ไหนก็ไม่แสดงอาการแต่อย่างใด ความสูงก็เช่นกัน เด็กที่ไม่รับรู้ประสาทด้านนี้จะปีนขึ้นที่สูงเกินกว่าตัวเองจะลงมาได้ ในขณะที่เด็กที่รับรู้ไวเพียงความสูงนิดเดียวก็ลงมาไม่ได้

Check Point 18

เด็กไม่ชอบจับมือ
เพราะประสาทสัมผัส
ไวเกินไป

ไม่ชอบจับมือ ไม่ยอม
สะพายเป้ เสื้อผ้าเปียก
ต้องเปลี่ยนทันที ไม่ยอม
ติดป้ายชื่อ ทั้งหมดคือ
ปัญหาทางประสาทสัมผัส
เมื่อใช้การเล่นที่เน้น
ประสาทสัมผัสเหล่านี้จะ
ช่วยให้พฤติกรรมดีขึ้นได้

การที่เด็กมีปัญหาการรับรู้ทางประสาทสัมผัสพื้นฐาน จะทำให้พัฒนาการทางประสาทสัมผัสอื่นๆ มีปัญหาไปด้วย

ในทางทฤษฎีอาจเป็นไปได้ที่จะแก้ไขให้หายขาด แต่สามารถแก้ไขให้การดำเนินชีวิตดีขึ้นได้ จากประสบการณ์ของฉัน การหาทางแก้ไขในแต่ละวันให้เร็วที่สุดจะช่วยให้ดีขึ้นได้ ที่จริงถ้ามีการเข้ากลุ่มระหว่างพ่อแม่กับเด็กก่อนวัยเรียนจะเป็นการดี แต่น่าเสียดายที่ไม่มีหน่วยงานใดให้ความสนใจในเรื่องนี้

ดังนั้น ฉันคิดว่าในสถานรับเลี้ยงเด็กเล็กและโรงเรียนอนุบาล ควรมีการเล่นที่มุ่งสร้างปฏิสัมพันธ์ให้เด็ก โดย让孩子สัมผัสตัวกันด้วยการจับคู่หรือจับกลุ่มกันและเคลื่อนไหวร่างกายเข้ากับจังหวะเสียงเพลง หรือเล่นการเล่นต่างๆ ยกตัวอย่างเช่น เล่นแมงมุมเอ๋ย รีรีข้าวสาร เป็นต้น ฉันจึงอยากให้พัฒนาวิธีเล่นที่ช่วยเสริมสร้างการรับรู้ทางประสาทสัมผัสพื้นฐานให้มากกว่านี้เป็นอย่างยิ่ง

กลุ่มเด็ก 2 ขวบที่ฉันเคยดูแล เด็กเล็กกลัวการเล่นแบบสัมผัสร่างกาย ไปพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับการฟังและการดู การมองข้ามประสาทสัมผัสพื้นฐานไปสู่การเล่นที่ใช้ประสาทสัมผัสซึ่งพัฒนาที่หลังจะส่งผลตรงกันข้าม ควรลองสอดแทรกการเล่นที่อาศัยประสาทสัมผัสทางผิวหนังและการทรงตัวก่อน

Check Point 19

สอดแทรกการเล่นที่ใช้ประสาทสัมผัสทางผิวหนังและการทรงตัว

ควรส่งเสริมประสาทสัมผัสทางผิวหนังและการทรงตัว ซึ่งเป็นพื้นฐานของการรับรู้ทางประสาทสัมผัสอื่นๆ โดยลองสอดแทรกการเล่นที่ต้องจับคู่และสัมผัสร่างกายตามจังหวะเพลง

ปัญหาการเลือกรับสิ่งเร้า

การเลือกรับสิ่งเร้าหมายความว่าอย่างไร ผู้คนทั่วไปคงไม่ตระหนักถึงเรื่องนี้ แต่เด็กที่มีปัญหาเรื่องนี้ต้องใช้ชีวิตด้วยความยากลำบาก

อย่างกรณีประสาทสัมผัสทางหู รอบตัวเรานั้นมีเสียงต่างๆ มากมาย สมองจะรับเอาแต่เสียงที่จำเป็นและกันเสียงที่ไม่จำเป็นออกไปโดยที่เราไม่รู้ตัว เราจึงใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุข นี่คือความสามารถที่สำคัญของสมองมนุษย์

Check Point 20

เด็กปกติสามารถ
เลือกรับสิ่งเร้าได้เอง
ตามธรรมชาติ

เมื่อเวลาดูหรือฟังอะไร
เด็กปกติจะเลือกรับแต่
สิ่งที่จำเป็นและตัดสิ่ง
ที่ไม่จำเป็นออกไป แต่
การเลือกรับสิ่งเร้าเช่นนี้
เด็กที่มีความต้องการ
พิเศษไม่สามารถทำได้

การพูดคุยกับเพื่อนขณะที่อยู่ในสถานที่ที่มีเสียงดัง เช่น ร้านอาหาร แม้จะมีเสียงดังสักหน่อยแต่เรายังพูดคุยกันได้อยู่เรื่อง แต่ถ้าเราบ่นทีกเสียงการสนทนานั้นเอาไว้แล้วไปเปิดฟังทีหลัง จะรู้สึกว่าฟังไม่ค่อยรู้เรื่องหรือไม่ได้ยิน เพราะว่าเครื่องบันทึกเสียงนั้นบันทึกเสียงทั้งหมดรวมกันในโทรศัพท์เรามากได้ยินนักแสดงกำลังพูดกันขณะถ่ายทำกันกลางแจ้งเนื่องจากวิศวกรเสียงตัดเสียงแซ่ในถนนออกและปรับเสียงที่จำเป็นให้ดังขึ้น (เสียงพูดของนักแสดง) ทำให้เราฟังเสียงพูดของนักแสดงรู้เรื่อง

การรับฟังแต่เสียงที่จำเป็นและตัดเสียงที่ไม่ต้องการออกไปคือความสามารถของสมอง ถ้าอยากรู้ว่าเด็กที่ขาดความสามารถนี้จะได้ยินเสียงรอบตัวเป็นอย่างไร ลองยืมเครื่องช่วยฟังของผู้สูงอายุมาใช้ดูสักครั้ง จะรู้ว่าเสียงมากมายในโลกนี้หนวกหูขนาดไหน บางครั้งเด็กที่มีความต้องการพิเศษที่ไม่สามารถเลือกรับสิ่งเร้าทางหูได้ อาจได้ยินเสียงดังแบบนี้ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าครูประจำชั้นและครูผู้ช่วยพูดพร้อมกันเด็กจะฟังยากมาก

ต่อไปเป็นกรณีของประสาทสัมผัสทางตา ประสาทสัมผัสทางตานี้เด็กไม่เพียงแต่เลือกตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นไม่ได้เท่านั้น สิ่งเร้าทางตามักดึงดูดความสนใจอีกด้วย เด็กจึงตอบสนองต่อสิ่งเร้ามากกว่าประสาทสัมผัสทางหู ตัวอย่างปัญหาที่น่าหนักใจในชีวิตประจำวันของผู้ปกครองคือ ลูกวิ่งไปทั่วเมื่ออยู่ในซูเปอร์มาร์เกต เพราะเด็กตอบสนองต่อสิ่งเร้าจากสิ่งของที่มีมากมาย คุณอาจคิดว่าเด็กทุกคนก็เป็นอย่างนี้ไม่ใช่หรือ จริงอยู่ว่าเด็กจะตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างรุนแรง แต่เด็กปกติจะไม่แสดงการ

ตอบสนองมากขนาดนี้ และยังคงสงสัยเกิดว่าแม่อยู่ที่ไหนจึงไม่พลัดหลงกัน ขณะที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษมักพลัดหลงอยู่เป็นประจำ ลักษณะเด่นที่ตอบสนองต่อสิ่งเร้าได้ง่ายนี้ ทำให้จำเป็นต้องสร้างสภาพแวดล้อมที่ทำให้เด็กเกิดสมาธิ

หากลองนึกถึงภาพรายการข่าวในโทรทัศน์ ส่วนใหญ่ฉากในห้องส่งมีการวางตำแหน่งไว้ให้ดึงดูดสายตาของผู้ชมไปยังตัวผู้ประกาศข่าว ถ้าวางสิ่งของมากมายไว้ด้านหลัง เช่น ตู้ปลาที่มีปลาสวยงามแหวกว่าย จะดึงดูดสายตาของผู้ชมไปที่สิ่งของมากกว่า อาจทำให้สิ่งสำคัญ (ผู้ประกาศข่าว) ไม่โดดเด่น คราวนี้ลองนึกถึงในห้องเรียน ถ้ายางด้านหลังของครูมีสิ่งของตกแต่งมากมาย ครูก็จะไม่โดดเด่น เด็กที่มีความต้องการพิเศษมีปัญหาการเลือกรับสิ่งเร้าซึ่งตัดสิ่งที่ไม่จำเป็น (ของตกแต่งบนผนัง) ให้สิ่งที่จำเป็น (ครู) เด่น ดังนั้นเพื่อให้เด็กเกิดความสนใจที่ครู จึงควรจัดสิ่งแวดล้อมด้านหลังครูให้เหมาะสม

เด็กปกติสามารถจัดการสิ่งเหล่านี้ได้ ทำให้ใช้ชีวิตได้โดยไม่ลำบาก ขณะที่ประสาทสัมผัสทางหูและตาของเด็กที่มีความต้องการพิเศษ ไม่อาจตัดสิ่งที่ไม่จำเป็นออกและเลือกรับเฉพาะสิ่งที่จำเป็นได้ รวมถึงลักษณะเด่นนี้ยากที่จะรักษาให้เห็นผล หากต้องการให้เด็กฟังควรใช้เสียงที่ฟังเข้าใจง่าย ส่วนทางตาก็ควรจัดสภาพแวดล้อมที่ดึงดูดสายตาไปยังผู้พูด เพื่อให้เด็กใช้ชีวิตได้ง่ายขึ้นแม้มีปัญหาเหลืออยู่

Check Point 21

จัดสิ่งแวดล้อมที่ดึงดูดความสนใจ
ชดเชยปัญหาการเลือกรับสิ่งเร้า
รอบตัวเด็กมีสิ่งเร้าอยู่มากมาย การแก้ไขทำได้ยาก จึงต้องช่วยจัดสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เด็กไม่สับสน

ปัญหาการเชื่อมโยงข้อมูลในสมอง

ในเล่มนี้จะยกตัวอย่างลักษณะเด่นที่ชัดเจนที่สุดซึ่งเป็นเพียงแค่ส่วนหนึ่ง ยังมีลักษณะเด่นอื่นๆ อีกมากที่ฉันไม่ได้กล่าวถึง เมื่อเป็นเช่นนี้ การทำความเข้าใจและดูแลเด็กเหล่านี้ไม่ใช่แค่การเอาใจใส่เท่านั้น แต่จำเป็นต้องเข้าใจสถานการณ์และดูแลด้วยเทคนิคอย่างเป็นรูปธรรม

ที่ผ่านมาฉันได้กล่าวถึงการขาดประสิทธิภาพของสมองเรื่องการส่งออกและนำเข้าข้อมูล จากนั้นฉันจะกล่าวถึงส่วน "การทำงานประสานกัน" และ "การสั่งการต่างกันไปยังอวัยวะในร่างกายมากกว่า 2 ส่วน" ของเด็กที่มีความต้องการพิเศษซึ่งก็มีปัญหาด้วย

ยกตัวอย่างง่าย ๆ คือเรื่องการเคลื่อนไหวมือและเท้า เด็กที่มีความต้องการพิเศษจะสามารถขยับมือและเท้าแต่ละส่วนได้ แต่ไม่ถนัดการใช้งานประสานกัน ลักษณะเด่นของเด็กที่มีความต้องการพิเศษวัย 2-3 ขวบคือ จะไม่สามารถโบกมือขณะเดินแบบที่เห็นในขบวนพาเหรดได้ เด็กปกติถึงจะไม่มีใครสอนว่าถ้าเท้าขวาอยู่ข้างหลัง แขนขวาต้องอยู่ข้างหน้านะ เด็กก็ยังวิ่งสลับแขนและขาได้เอง แต่เด็กที่มีความต้องการพิเศษนั้น การเคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะหรือขณะเล่น แขนจะตามการเคลื่อนไหวของขาไม่ทัน พวกเขาถึงเลยวิ่งแบบไม่แกว่งแขน ถ้ามุ่งความสนใจไปที่มือก็จะไม่ขยับขา จึงมักเห็นเด็กขยับแต่แขนหรือขาอย่างเดียวอย่างหนึ่ง ทำให้ดูไม่เป็นธรรมชาติ

ถ้าเพียงแค่การขยับแขนและขายังเป็นอย่างนี้ การเคลื่อนไหวมากมายที่ประสานกันในการใช้ชีวิตประจำวันก็ยิ่งยากขึ้น เช่น การแขวนถุงใส่ของที่ตะขอแขวน คือการ "มองด้วยตาและเคลื่อนไหวไปยังเป้าหมาย" ที่เด็กที่มีความต้องการพิเศษทำไม่ได้ง่าย ๆ ขาวของจึงมักหล่นจากลิ้นชักหรือที่แขวนบ่อย ๆ ถ้าเห็นเพียงภายนอกไม่ควรแค่ว่า "ซุ่มซ่ามจริง" แล้วเข้าไปช่วยเก็บ ควรเข้าใจว่านี่คือลักษณะเด่น (การเชื่อมโยงข้อมูลในสมองผิดปกติ) ที่เด็กแสดงออกให้เห็น

Check Point 22

ไม่ควรแค่ว่า “เด็กซุ่มซ่าม”

ถึงจะสามารถเคลื่อนไหวทุกส่วนได้ แต่สำหรับการเคลื่อนไหวแบบประสานกันยังเป็นเรื่องยาก เกิดจากปัญหาการเชื่อมโยงข้อมูลในสมอง เช่น การแขวนของที่ตะขอแขวนไม่เก่ง

ตอนฉันทำงานที่ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพ ฉันเคยดูแลกลุ่มเด็กอายุน้อยที่มีลักษณะนี้ แค่การเคลื่อนไหวง่ายๆ อย่างเมื่อครูขานชื่อให้ยกมือตอบ "ครับ/ค่ะ" เท่านั้นยังใช้เวลานานกว่าจะทำได้ถูกต้อง ขั้นตอนนี้นั้นให้เด็กตอบสนองต่อการเรียกชื่อก็จริง แต่เด็กจะตอบพร้อมกับยกมือขึ้นทั้ง 2 ข้าง พอครูที่อยู่ข้างๆ ดึงมือลงข้างหนึ่ง เด็กจะเอามือลงทั้ง 2 ข้าง พอยกมือขึ้นข้างหนึ่งโดยที่มีมืออีกข้างหนึ่งไม่ยกตามได้ คราวนี้เสียงตอบ "ครับ/ค่ะ" ที่ตอบได้เมื่อสักครู่ก็หายไปด้วย เพียงลำดับการเคลื่อนไหวง่ายๆ นี้ "ถูกขานชื่อ → ยกมือขึ้นข้างหนึ่ง มืออีกข้างหนึ่งเอาจลง → ขานรับ" สมองต้องสั่งการต่อเนื่องไปตามลำดับ แม้จะเป็นเพียงเรื่องง่ายๆ ก็ยังยากสำหรับเด็กเหล่านี้

เมื่อเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา ความไม่ถนัดนี้ยิ่งแสดงออกมากขึ้น เพราะต้องใช้การเชื่อมโยงข้อมูลในสมองชั้นสูง แล้วการเชื่อมโยงข้อมูลในสมองชั้นสูงคืออะไร เช่น "การจดตามคำบอก" เด็กไม่สามารถ "เขียนหลังจากที่ครูพูดเล็กน้อย เขียนไปฟังไป แล้วก็เขียนต่อ"

สำหรับเด็กที่แม้แต่การเชื่อมโยงมือและเท้ายังยาก การเชื่อมโยงข้อมูลในสมองชั้นสูงเช่นนี้จะยิ่งยากกว่ามาก

ในโรงเรียนประถมศึกษาที่ฉันเคยไปเยี่ยม เด็กหลายคนทำให้ครูปวดหัวเพราะ "ลืมของทุกวัน" พอฉันถามว่า "ครูทำอะไรเวลาที่บอกให้เด็กนำอะไรมาโรงเรียนในวันถัดไป" ครูตอบว่า "บอกและให้เด็กจดตามลงในสมุด" แต่มีเด็กที่ไม่สามารถจดตามคำบอกได้เลย ฉันจึงแนะนำครูว่า "ครูช่วยเขียนชื่อสิ่งของที่ต้องนำมาลงในกระดานโน้ตและติดลงในสมุดนะค่ะ" ด้วยวิธีง่ายๆ นี้ปัญหาเด็กลืมของก็หมดไป

Check Point 23

จดตามคำที่ครูบอก
ยากมาก

“การจดตามที่ครูบอก”
ต้องใช้สมองหลายส่วน
ทำงานเชื่อมกัน ซึ่งเป็น
เรื่องยากสำหรับเด็กที่มี
ความต้องการพิเศษ